

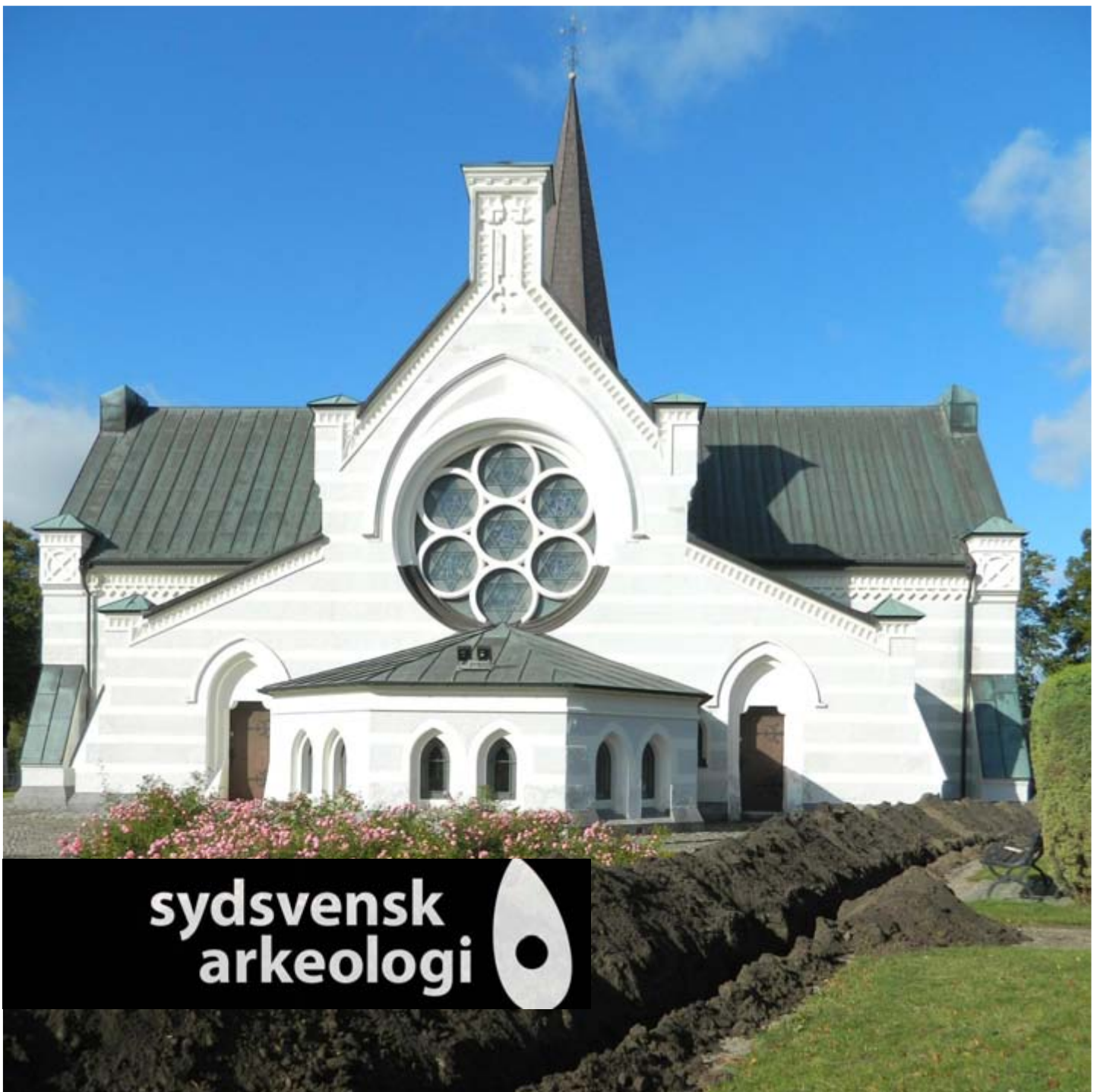
Rapport 2012:61

Nosaby kyrkogård

Nosaby socken, Kristianstads kommun.

Arkeologisk förundersökning 2012

Ing-Marie Nilsson

Rapport 2012:61

Nosaby kyrkogård

Nosaby socken, Kristianstads kommun.

Arkeologisk förundersökning 2012

Ing-Marie Nilsson

Fornlämningsnr: 127
Nosaby 35:1, Nosaby socken
Kristianstads kommun
Skåne län

Sydsvensk Arkeologi AB

Kristianstad

Box 134

291 22 Kristianstad

Telefon (Regionmuseets växel): 044-13 58 00

Malmö

Erlandsrovägen 5

218 45 Vintrie

www.sydsvenskarkeologi.se

© 2012 Sydsvensk Arkeologi AB

Rapport 2012:61

Omslag: Nosaby kyrka. Foto: Ing-Marie Nilsson

Kartor ur allmänt kartmaterial, © Lantmäteriverket, Gävle.

Innehåll

Sammanfattning	5
Inledning	5
Bakgrund	5
Topografi och fornlämningsituation	5
Nosaby kyrka	6
Syfte och metod	6
Undersökningens resultat	6
Det östra schaktet	6
Det västra schaktet	7
Referenser	9
Administrativa uppgifter	11
Bilaga 1. Plan över schakt	13

Fig. 1. Nosaby socken i Skåne

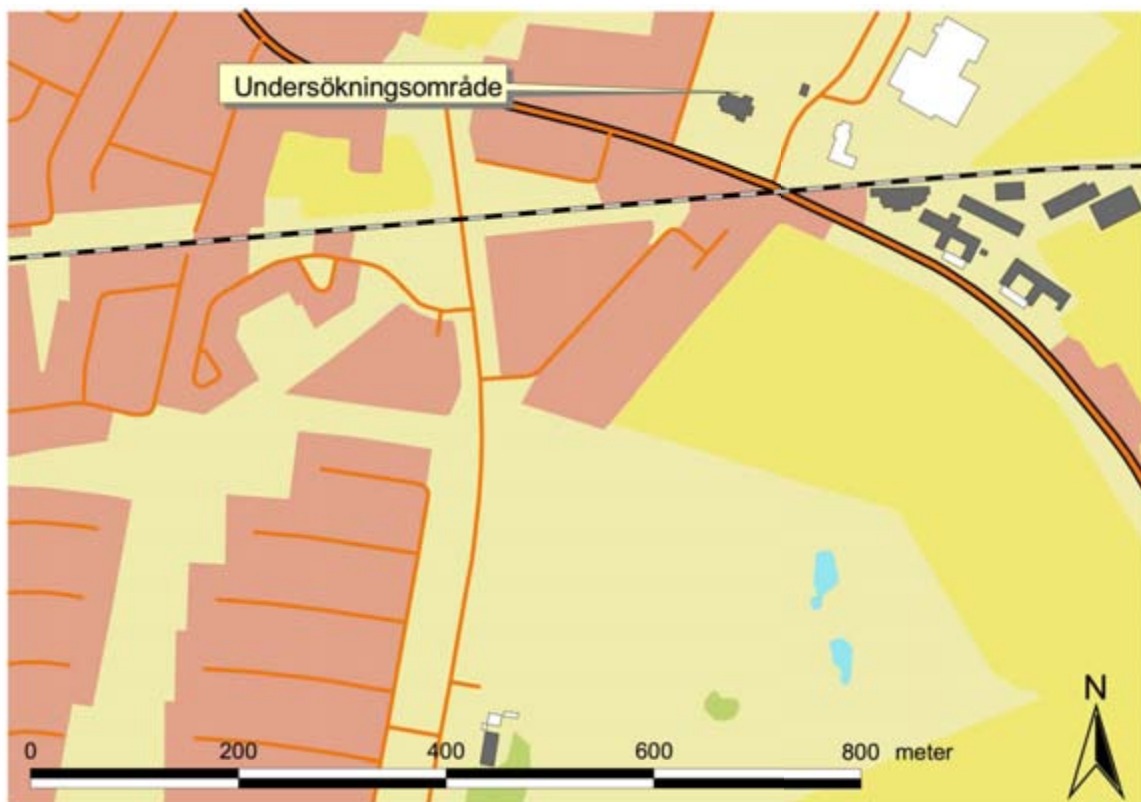

Fig. 2. Undersökningsområdets läge vid Nosaby kyrka.

Sammanfattning

Sydsvensk arkeologi AB har utfört en arkeologisk förundersökning i form av en schaktningsövervakning på Nosaby kyrkogård. Förundersökningen föranleddes av att Nosaby församling planerar att anlägga ett nytt värmesystem baserat på grundvattenvärme. Vid undersökningen framkom vid kyrkans torn stenar och kalkbrukslager som sannolikt hör samman med byggandet av den nya kyrkan på 1870-talet. I övrigt påträffades några stenar med spår av kalkbruk som sannolikt härstammar från den medeltida kyrkan, samt rester av ett par gravar *in situ*.

Inledning

Nosaby församling har för avsikt att anlägga ett nytt värmesystem baserat på grundvattenvärme, och har därför ansökt hos Länsstyrelsen i Skåne län om tillstånd att få göra ingrepp i en under mark dold fast fornlämning. Nosaby kyrkogård (fastigheten Nosaby 35:1) ligger inom området för Nosaby gamla bytomt (RAÄ nr 127, Nosaby socken), och Länsstyrelsen beslutade därför att schaktningsarbetena skulle föregås av en arkeologisk förundersökning i form av en schaktningsövervakning (Lst. Dnr. 431-411-12. Beslut 2012-02-13, kompletterande tjänsteanteckning 2012-08-30). Förundersökningen genomfördes i perioden 8-9 oktober 2012 av Ing-Marie Nilsson från Sydsvensk arkeologi AB.

Bakgrund

Anläggandet av det nya värmesystemet innebar att vattenledningar behövde nedläggas norr, väster och öster om kyrkan. Syftet med den arkeologiska förundersökningen var att klargöra fornlämningsituationen inom undersökningsområdet, närmare bestämt att avgöra huruvida det fanns murar, gravar eller andra anläggningar inom det område som berördes av schaktningsarbetena.

Topografi och fornlämningsituation

Nosaby kyrkogård ligger i den norra delen av fornlämning 127:1, Nosaby gamla bytomt. Fornlämningsområdet är idag till största delen bebyggt, men det har delundersökts vid arkeologiska förundersökningar 1995 och 2002-2003. Det finns även uppgifter om att det norr om kyrkan skall ha påträffats urnegravar, vilket indikerar att det kan ha legat ett gravfält där, RAÄ 134:1 (uppgifter från FMIS).

År 2010 genomfördes en arkeologisk förundersökning i form av en schaktningsövervakning vid Nosaby kyrka med anledning av

att ledningar för markbelysning nedlades. Vid detta tillfälle grävdes schakt längs tre av kyrkans sidor. Förutom en otuktad sten med kalkbruk, som bedömts tillhöra den nuvarande kyrkans medeltida föregångare, framkom fyra äldre gravar (Kockum 2010).

Nosaby kyrka

I Nosaby uppfördes under äldre medeltid en stenkyrka i tuktad gråsten med sockel och omfattningar av finhuggen sten. Kyrkan hade rektangulärt långhus, ett smalare absidförsett kor i öster, samt i väster ett brett västtorn. Tornet skall enligt en äldre beskrivning i bottenvåningen ha haft två tunnvalv med vederlag i öster och väster, och öppningen mot långhuset skall ha utgjorts av två bågar som avdelats av en mittpelare (Brunius 1850, s. 151f). Långhus och kor täcktes av senmedeltida tegelvalv, och kyrkan skall även ha haft ett vapenhus på långhusets södra sida.

Den medeltida kyrkan revs i sin helhet i samband med uppförandet av den nuvarande kyrkan åren 1872-75. Denna kyrka är byggd i historiserande blandstil med starka nygotiska inslag efter ritningar av Helgo Zettervall (Anselm 1947, s. 610; Ahlström 2005, s. 67; *Nosaby kyrka*). Den nya kyrkan skall ha uppförts strax norr om den medeltida, och delvis på denna kyrkas murar (Ahlström 2005, s. 73).

Syfte och metod

Förundersökningen genomfördes som en schaktningsövervakning där personal från Sydsvensk arkeologi AB fortlöpande följde schaktningsarbetena och dokumenterade de lämningar som framkom. Huvuddelen av schaktningsarbetena genomfördes med maskin, men arkeologiska lämningar rensades fram med spade och grävsked. Dokumentationen bestod av fotografier samt uppmättningsritningar i skala 1:20 samt 1:100.

Undersökningens resultat

Förundersökningsområdet utgjordes av två schakt utmed kyrkans norra, östra och västra sidor på en sammanlagd längd av 75 meter. Schakten var 0,6-0,8 m breda, och grävdes till ett djup av 0,9 m (se plan över schakt, bilaga 1).

Det östra schaktet

Det östra schaktet hade en längd av 57 m och påbörjades mellan det norra transeptet och källargrunden. I detta område framkom åtskilliga störningar, bland annat en större nedgrävd, jordfylld oljetank. Öster härom, mitt för transeptet, framkom i fyllningen

flera större lösa stenar, samt även en mindre stenansamling (se fig. 3). Bland de lösa stenarna fanns det även någon där spår av kalkbruk kunde påvisas. I detta område kunde också färgningar efter ett par gravar utskiljas mot bottensanden. Schaktet fortsatte österut ut mot den östra kyrkogårdsgrinden, och följde därvid kyrkogårdsgången. Öster om kyrkans kor upphörde det att komma stenar, och massorna i schaktet utgjordes nu helt och hållet av homogen, mörkbrun jord som innehöll ansevära mängder skelettmaterial. Enskilda gravar kunde dock inte urskiljas.

Fig. 3. Stenansamling mitt för den östra delen av transeptet.

Det västra schaktet

Det västra schaktet hade en längd av 18 m, och påbörjades omedelbart väster om källargrunden. Det fortsatte därefter förbi tornets nordvästra hörn och slutade på kyrkogården ca 6 m väster om kyrkan. Den del av schaktet som löpte utmed långhusets och tornets norra sida var kraftigt stört av åtskilliga ledningsdragningar. I den del av schaktet som löpte nära tornets nordvästra hörn kunde emellertid ett kortare ostört parti konstateras. Här framkom ett kalkbrukslager samt flera större stenar utan murbruk emellan, som föreföll ligga *in situ* (se fig. 4-5). Detta har tolkats som rester efter kyrkobygget på 1870-talet. Det är möjligt att stenarna kan ha fungerat som någon form av utbottning för kyrkans torn. Väster om kyrkan utgjordes materialet i schaktet av samma typ av mörkbrun, homogen kyrkogårdsjord som kunde konstateras öster om kyrkan. Inte heller på denna sida kunde enskilda gravar urskiljas.

Fig. 4. Kalkbrukslager och sten invid tornets nordvästra hörn.

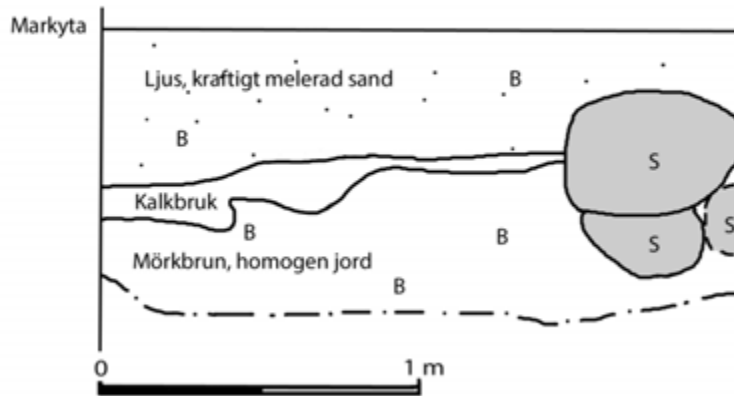

Fig. 5. Sektionsritning mot sydost av kalkbrukslager och sten invid tornets nordvästra hörn.

Referenser

Fornminnesregistret FMIS, Riksantikvarieämbetet. Digital resurs: <http://www.fmis.raa.se>

Ahlström, B-Å (red.) 2005. *Nosabybygdens historia. Nosaby socken*. Kristianstad.

Anselm, G. 1947. Stiftets kyrkor. *Lunds stift i ord och bild*. Red. Kommitté: G. Herrlin m fl. Stockholm.

Brunius, C. G. 1850. *Skånes konsthistoria för medeltiden*. Lund.

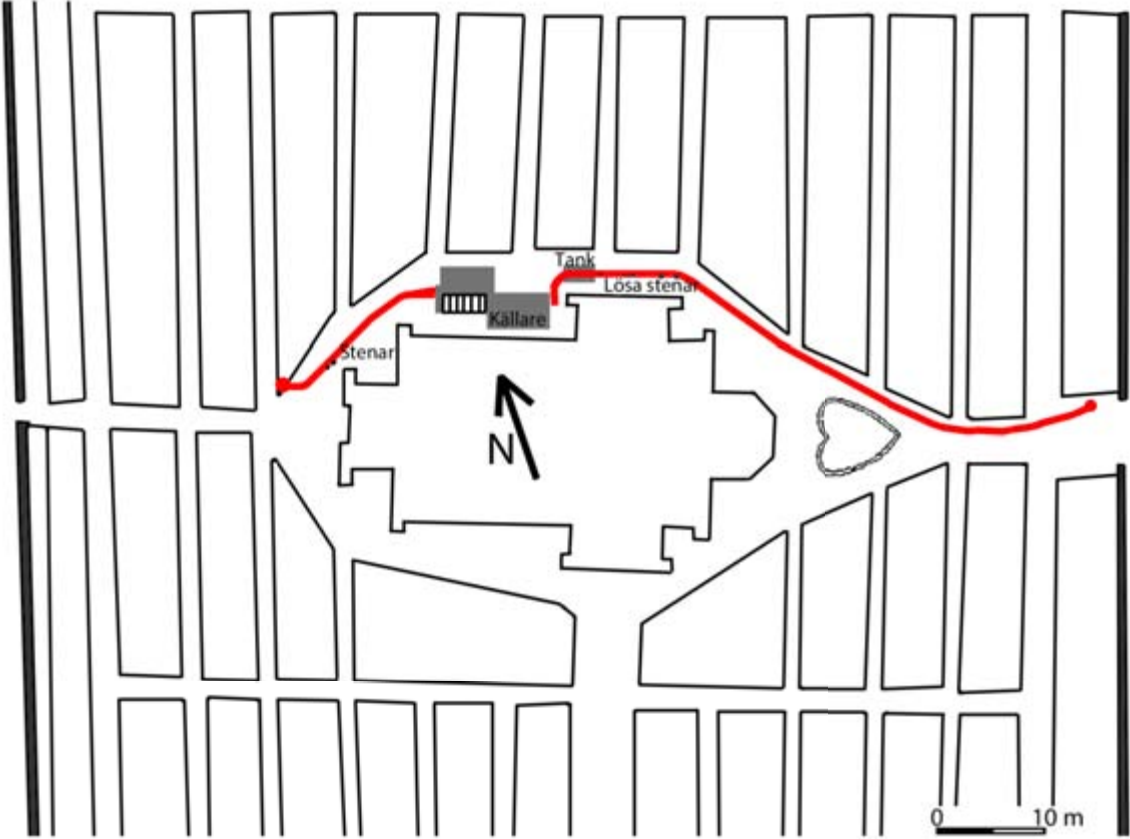
Kockum, J. 2010. *Markbelysning vid Nosaby kyrka. Arkeologisk förundersökning 2010*. Sydsvensk Arkeologi AB Rapport 2010:24.

Nosaby kyrka. En gotisk katedral i miniatyr. Kyrkoberskrivning u.o.

Administrativa uppgifter

Sydsvensk Arkeologi AB dnr:	120009
Länsstyrelsen i Skåne dnr:	431-411-12
Datum för beslut:	2012-02-13
Projektnummer:	SA 120009
Län:	Skåne
Kommun:	Kristianstad
Socken:	Nosaby
Fastighet:	Nosaby 35:1
Läge:	Ekonomiska kartan, blad 3D 2j
Koordinatsystem:	RT 90, 2,5 gon väst
X koordinat:	6 214 921,51
Y koordinat:	1 399 612,26
M ö.h.	5 - 6 m.ö.h.
Fältarbetstid:	8-9 oktober 2012
Antal arbetsdagar:	2
Antal arkeologtimmar:	9
Exploateringsyta:	75 löpmeter schakt
Undersökt yta:	50 m ²
Platschef:	Ing-Marie Nilsson
Personal:	Ing-Marie Nilsson
Uppdragsgivare:	Nosaby församling
Tidigare undersökningar:	2010
Fynd:	Inga fynd tillvaratogs
Dokumentationsmaterial:	Ritningar och fotografier, Regionmuseet i Kristianstad
Kostnader:	20 277 kr exkl. moms

Bilaga 1. Plan över schakt

Sydsvensk Arkeologi AB

Rapporter 2012

1. Fastigheten Kristianstad 4:4, Kristianstad stad, FU 2011, Christer Carlsson
2. Innerstaden 1:14 – Södergatan, fornlämning 20, Malmö stad, Malmö kommun, FU 2011, Ingrid Gustin
3. Skanörs kyrka och kyrkogård, Skanör med Falsterbo socken, Vellinge kommun, FU 2004 och 2005, Lars Salminen & Ingrid Gustin
4. Stallbyggnad vid Ugerups säteri, Köpinge socken, Kristianstad kommun, FU 2012, Christer Carlsson
5. Invändiga arbeten i Vä kyrka, Vä socken, Kristianstad kommun, FU 2012, Christer Carlsson
6. Husbyggnation inom fastigheten 61:113, Gualöv socken, Bromölla kommun, SU 2011, Christer Carlsson
7. Öllsjö 67:1, Skepparslöv socken, Kristianstad kommun, AU 2011, Ylva Wickberg
8. Skanör 40:12, Vellinge kn, FU 2011, Per Sarnäs
9. Provgropar inom Kristianstad 4.4, Kristianstad stad, Kristianstad kommun, FU 2011, Christer Carlsson
10. Vintrie Park – område C1. Fastighet Vintrie 20:1, Bunkeflo socken, Malmö kommun, FU 2011. Kristian Brink
11. Fastigheten Kristian IV, Rådhuset, Kristianstad stad, Kristianstad kommun, SU 2011, Christer Carlsson
12. VA-ledningar i Järnvägsgatan m.fl., Ängelholm, Ängelholms kommun, FU 2011, Jan Kockum
13. Sankt Gertrud 4, fornlämning 20, Malmö stad, Malmö kommun, FU 2012, Per Sarnäs
14. Kabeldragning vid Östra Centrum, Kristianstad stad, Kristianstad kommun, FU 2012, Christer Carlsson
15. Borgeby 16:8. Ny maskinhall 2011, Lomma kommun, FU&SU 2010-2011, Lars Salminen
16. Rördragning inom Kristianstad 93:1, Kristianstad stad, Kristianstad kommun, FU 2012, Christer Carlsson
17. Tygelsjö 76:1. Tygelsjö socken, Malmö kommun. FU 2011, Joakim Frejd
18. Kvarteret Minerva 24, Helsingborgs stad, Helsingborgs kommun. FU, schaktövervakning, 2012. Thomas Linderoth
19. Dösemarken – Limhamn 155:501, Malmö 126 & 129, Hyllie sn, Malmö Stad, Skåne, SU 2010. Åsa Berggren & Kristian Brink
20. Degeberga 26:3, Degeberga socken, Skåne, SU 2011. Tony Björk & Ylva Wickberg
21. Fjärrvärme i Vallgatan, Gamla Skeppsbron och Snidaregatan i Åhus, Åhus stad, Kristianstad kommun, FU 2012, Christer Carlsson
22. Husie 172:123, Husie socken, Malmö kommun. SU 2011. Joakim Frejd.
23. Stävie kyrkogård, Stävie socken, Kävlinge kommun. FU 2009. Therese Ohlsson.
24. Stjärnan 1, Malmö stad, Malmö kommun. FU 2011. Therese Ohlsson.
25. Uranienborg. S:t Ibb socken, Landskrona kommun. FU 2003. Therese Ohlsson.
26. Örja 1118, 11:1. Örja socken, Landskrona kommun. FU 2003. Lars Salminen och Therese Ohlsson.
27. Husvik. S:t Ibb socken, Landskrona kommun. FU 2003. Therese Ohlsson.
28. Yngsjö 295:2 m.fl. Åhus socken, Kristianstad kommun. AU 2012. Thomas Linderoth.
29. Limhamn 155:355 m.fl. Område 1, Bunkeflo 24:1, Hyllie socken, Malmö kommun. AU 2012. Kristian Brink.
30. Västra Klagstorp 56:1. Västra Klagstorps socken, Malmö kommun. FU 2012. Therese Ohlsson.
31. Byte av elanläggningar i Sövde kyrka. Arkeologisk förundersökning, schaktövervakning 2012. Fornlämning 65, Sövde socken, Sjöbo kommun. Thomas Linderoth.
32. Kv. Gamla staden 8:8, Mariakyrkan. Arkeologisk förundersökning, schaktningsövervakning 2012. Fornlämning RAÄ 42, Helsingborgs stad, Helsingborgs kommun. Thomas Linderoth.
33. Härlov 50-53, Kristianstad sn, Kristianstad kommun. SU 2010-2011. Ylva Wickberg.
34. Jörgen Kristoffersen 6, Kristianstad stad, Kristianstad kommun. FU 2012. Christer Carlsson.
35. Vattentornsvägen & Västra Boulevarden. Kristianstad stad, Kristianstad kommun. FU 2012. Christer Carlsson.
36. Kv. Möbelsnickaren 9. Åhus stad, Kristianstad kommun. FU 2011. Jan Kockum & Christer Carlsson.

37. Stora Hammar 6:30, 16:136 & 16:137. Stora Hammar sn, Vellinge kn. AU 2012. Per Sarnäs.
38. Kristianstad 4:4 och 4:18, Kristianstad stad, Kristianstad kommun. FU 2012. Ylva Wickberg.
39. Klagstorp 56:1, fornlämning nr 18, Västra Klagstorp socken, Malmö kommun. FU 2012. Thomas Linderoth.
40. Åsumtorp 54:30 m fl. Kristianstad sn, Kristianstad kn. FU 2011. Bertil Helgesson & Ylva Wickberg.
41. Köpinge 21:24 m.fl. Arkeologisk slutundersökning 2011 inom fornlämning Stora Köpinge 100, Stora Köpinge socken, Ystads kommun, Skåne län. Thomas Linderoth.
42. Magnus Stenbock 1. Fornlämning nr 20, Malmö stad, Malmö kommun. FU 2012. Thomas Linderoth.
43. Ändring av minneslund vid Jonstorps kyrkogård, Jonstorps socken, Höganäs kommun. FU 2012. Thomas Linderoth.
44. Altona 21, Lybeck 10 och Innerstaden 1:14, fornlämning nr 20 i Malmö stad, Malmö kommun. FU 2012. Thomas Linderoth.
45. Vä 2:107. Fornlämning 269 & 271, Vä socken, Kristianstads kommun i Skåne län. Särskild undersökning 2010. Bertil Helgesson.
46. Bjäresjö kyrka. Bjäresjö socken, Ystad kommun. Arkeologisk förundersökning 2010. Ing-Marie Nilsson.
47. Kristianstad 4:4 och 4:10. Arkeologisk förundersökning 2012. Ing-Marie Nilsson.
48. Soltofta 8. Arkeologisk utredning 2012, Husie socken, Malmö kommun, Skåne län. Karina Hammarstrand Dehman.
49. Västra Boulevarden, Kristianstad, Skåne. SU 2012. Tony Björk & Lena Nilsson.
50. Kviinge kyrka. Kviinge 47:1, Kviinge socken, fornlämning 16. Arkeologisk förundersökning 2012. Ing-Marie Nilsson.
51. Fastigheten Ceres 1 i Ystad, Ystad stad, Ystads kommun. FU 2012. Lars Jönsson.
52. Innerstaden 1:14 – Lilla Torg, fornlämning 20, Malmö stad, FU 2011. Per Sarnäs.
53. Sankt Jörgen 7, fornlämning 20, Malmö stad, Malmö kommun. FU 2012. Per Sarnäs.
54. Kungsparken, fornlämning 20, Malmö stad, Malmö kommun. FU 2010–2012. Per Sarnäs.
55. Håstads kyrka. Antikvarisk medverkan i samband med tillgänglighetsanpassning 2012. Ing-Marie Nilsson.
56. Svanen 3. Malmö stad, Malmö kommun. FU 2012. Therese Ohlsson.
57. Del av fastigheten Västra Alstad 11:5, Västra Alstad socken, Trelleborgs kommun. AU 2012. Joakim Frejd.
58. Fastigheten Bastionen 7, Kristianstad stad, Kristianstad kommun. Arkeologisk förundersökning 2012. Ing-Marie Nilsson.
59. Frans Suell 14. Malmö stad, Malmö kommun. FU 2012. Therese Ohlsson.
60. Hannas kyrkogård. Hannas socken. Simrishamns kommun. FU 2012. Therese Ohlsson.
61. Nosaby kyrkogård. Nosaby socken, Kristianstads kommun. Arkeologisk förundersökning 2012. Ing-Marie Nilsson.

